N'Dem: Buguenvíl·lies sobre l'arena, Espiritualitat, amor i treball en l'arrel de l'autodesenrotllament

Serena Sartori
Dahra de *N'Dem*– Senegal
Febrer del 2009

Fa quatre dies arribàrem ací, de tornada de S. Louis on van tocar amb les mans l'atrocitat de la condició dels jóvens d'este país i d'este continent.

Aniquilats per la indigència, per la impotència i per la perduda d'esperança en un futur possible. Una síndrome aguda, a causa de l'encadenament de violències patides durant segles de colonització i neocolonització i a les constants falses promeses d'un govern corrupte i mentider. Una síndrome dolorosament aguditzada per les trobades amb els europeus presents en el país per diverses raons, massa sovint arrogants i desdenyosos amb la població local.

En estos pocs dies de vacacions hem trobat jóvens senegalesos extraordinaris i orgullosos, atroçment conscients, que intenten trobar solucions en les platges de S. Louis, antiga capital a la vora d'un dels mars més rics en pesca del planeta però envaït per barcos japonesos, àrabs i d'altres, amb dret de pesca gràcies a acords amb el govern, en perjudici de la població local de pobres pescadors.

Estos jóvens que rebutgen abandonar el país han creat xicotets punts de restauració a la vora de l'oceà sota sostres de palla i bancs creats amb la fusta corcada dels naufragis. Llocs especials per a turistes especials com nosaltres, on sobreviuen cuinant peix, oferint una tassa de café i un poc d'ombra davant de l'oceà.

Hem passat vesprades senceres en la platja escoltant confessions i afligits alleujaments de jóvens que ens han estremit dolorosament amb la seua sorpresa feliç al trobar europeus amables, cuidadosos i curiosos. Experiència que, segons ells, és cosa rara.

Ha estat tot un oferir xicotetes coses i han arribat a rebutjar, ells que coneixen la més extrema de les pobreses, el pagament d'un café, d'un collaret:

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

“*No, pour gens comme vous est la teranga”.*

La “teranga” és la famosa hospitalitat, orgull de Senegal, que no obstant això cal meréixer.

I què hem fet nosaltres per a meréixer-la?

Només que escoltar, contar, preguntar, potser comprendre, i respectar, estar junts. He vist les llàgrimes en els ulls del jove Babacar quan ha vist negar la salutació i rebutjar el café que estava oferint a una parella de jóvens francesos que amb un gest l’han tirat cap a arrere.

Tirat cap a arrere!

Ací en la seua terra, en el seu racó acollidor acoblat amb orgullosa esperança davant de l’oceà.

“C’ètait seulement un bonjour chez nous, je ne suis pas un chien….”

Els diu desconsolat, però els dos jóvens ja s’han girat d’esquena.

Al principi sent que em retorç una ràbia antiga davant de tanta arrogància, però després intente comprendre… potser la seua només és por, por de ser assaltats per la mendicitat, per oferiments de qualsevol tipus, por per ser considerats sols uns rics “tubab” (blancs).

Comprenc, jo també a vegades sent el mateix temor de sentir-me sols una portadora de diners fàcils, però ningú té el dret d’arribar a estes terres sense enfrontar-se també a esta por, ningú té el dret de viatjar per a unes tranquil·les vacacions a un lloc on la gent mor de fam, on la gent lluita per un desesperat intent d’un futur digne, sense emigrar, sense abandonar la seua pròpia terra.

Un somriure, una salutació, a vegades un abraç, no costen res i no obstant això pareixen costar-li cada vegada més a eixes cares pàl·lides que busquen la tranquil·litat de la contemplació en un racó magnífic d’oceà “sense contaminar”.

A la vesprada, Hassan, un amic de Babacar que camina amb una xicoteta bossa plena de collars i collarets, s’assenta amb nosaltres, no ens obri la bossa sinó el seu cor i comença a parlar i parlar, com un riu entrega un dolorit tros d’ànima a estos dos “vieux tubab” que semblen comprendre’l, que semblen tindre ganes d’escoltar-

lo.

"… *açò s'ha tornat un infern per a nosaltres, sense futur, sense esperança, un govern corrupte que vol vendre la nostra costa als francesos... demà arriben empresaris francesos, potser el fill de Mitterand, estan prometent la reconstrucció del pont trontollós de S. Louis, però què volen a canvi? Les platges, les nostres platges, esta platja que és ma casa, la nostra casa* –mentres parla i parla sent de fons el soroll de les onades d'este oceà magnífic que pareixen comentar el que este xic amb el rostre fosc, bell i esculpit està dient– *i nosaltres? Per a treballar porten a la seua gent o a gent de Dakar, recomanades per este o aquell, per a nosaltres no hi haurà treball sinó només més misèria i també la pèrdua d'este racó, que és la nostra vida, que és la nostra única riquesa* –i amb un gest desconsolat mostra la llarga i resplendida platja quasi deserta, les ombres dels sostres de vella palla consumida per la sal, els bancs recuperats de trossos de fusta corcada per l'oceà, el foc amb l'eterna olleta de café i el seu amic Babacar que assentix en silenci– … *jo no vull partir, vull a esta terra meua on he nascut, el meu mar... però d'esta manera no puc ni tan sols casar-me, tindre fills... crear més fam, més desesperació? Ens queda la fe, la fe per a no tornar-nos bojos, ens agafem a la nostra història, als nostres sants, a les nostres pràctiques religioses per a dir-nos a nosaltres mateixos que existim i que podem esperar, creient amb totes les forces que ens queden en una altra dimensió on tot açò siga premiat...*"

Parla i parla encara més, i conta de si mateix, de la seua família de pescadors que no entén per què als vint-i-quatre anys encara no ha creat ni una família ni fills, una cruel i extraordinària lucidesa li fa brillar els ulls amb una llum febril fins al capvespre, quan amb un somriure lluminós ens diu:

"Merci, merci, gràcies, m'ha assentat bé obrir el cor a algú que comprén, m'ha donat més força, torneu! Torneu! Necessitem gent com vostés!"

Gent com nosaltres?, Què hem fet nosaltres en este lloc? Regalat temps i escolta als que ningú els en dóna, a uns jóvens que només volen viure amb dignitat en la seua terra?

Però si ells mateixos ens han regalat afecte, calor, vida, junts en l'ombra, amb els cafés bullint en la calor, l'olor aguda del seu mar la visió de la qual ens ha sigut oferida com una perla rara!

Amb ells hem viscut moments d'intensa humanitat, als quals esta desesperació no

ha llevat ni somriure, ni rialles, ni ganes d'estar junts, de regalar. Una humanitat densa i espessa que il·lumina cada lloc comú i ens obliga una altra vegada a reflexionar sobre nosaltres mateixos, nosaltres que allà ens lamentem de la "perduda del poder adquisitiu"! Adquisició de coses i coses i coses cada vegada més enganyosament necessàries mentres ens estem empobrint espantosament de la capacitat d'estar, amar, contar, projectar *junts* i junts cultivar l'agredolç sabor del fet de viure.

Hem intentat parlar-los d'*N'Dem*, d'aquell lloc d'esperança activa en què *N'Dem* s'ha convertit, un exemple de desenvolupament autòcton, digne, creatiu, extraordinari. Han promés anar allà i conéixer quelcom de la seua terra del que enorgullir-se.

Ara estem ací de nou entre les "cases" (xicotetes construccions de rajoles artesanals d'atovó) blanques del *Dahra* d'*N'Dem*.

A 130 Km de *Dakar*, a 15 Km de carretera de terra roja de la ciutat de *Bambey*, en la regió seca de *Djourbel*. En el límit de la vora àrida del *Sahel*.

El *Dahra* és l'aldea espiritual que acull a la comunitat *Bay Fall*, el guia de la qual és Babacar Mbow.

El *Dahra* està separat del que és l'aldea només per una tanca de palla.

Les escoles, el dispensari mèdic, els tallers d'artesania, la torre de l'aqüeducte i molts llocs més són comuns.

En el *Dahra* viuen unes trenta famílies que sumen un número aproximat d'un centenar de persones: una comunitat *sufí* hui protagonista d'un dels projectes de desenvolupament autòcton, fèrtil i innovador, més interessants de tot Àfrica.

El *sufisme* és el corrent del misticisme islàmic, corrent esotèrica que l'impregna des dels seus inicis. El sufisme (de *tasawouf*, vestit de llana grossa portat pels primers *sufís*, l'hàbit sobri de què relativitzen l'aspecte material de l'existència) ha travessat els segles constituint el cor de les no moltes germandats tradicionals.

Són comunitats que sovint han aconseguit dimensions transnacionals i collit milions de fidels des d'Àfrica fins a l'Orient Llunyà, fundades per un sant, que ha romàs com a punt de referència inoxidable, iniciador d'un llarg solc de *Cheikh* (mestres afiliats) que mantenen viu l'esperit i acullen en la *turuk* (germandat, però més pròpiament

Via o Camí) al creient que es mostre preparat i disponible.

Ací a *N'Dem* al febrer la calor es fa sentir en les hores de canícula però és suportable, d'altra banda la temperatura és acceptable i al matí i a la nit fa un fresc extraordinari.

Alternem els moments de descans forçats per la calor amb els extraordinaris moments de trobada.

Els molts *tubab* (blancs) que ací es relleven en un encreuament de trobades, intercanvis i planificació són sovint persones excepcionals, plenes d'inquietuds fèrtils, consciències i ideals que es tornen pràctica… no és per atzar que estan ací!

Uns per a sostindre un nou o vell projecte de desenvolupament de les moltes activitats, que són les ramificacions de l'existència en este lloc, altres per a tirar un cable en els tallers d'artesania, o per a documentar amb fotos, vídeo, pel·lícules, o per a fer formació a diversos nivells: agrícola, estilístic, informàtic, mèdic…

I hi ha els que només vénen per a conéixer este lloc de què tant han oït parlar…

I el gran constructor de la força d'estes trobades és *Sergine* (este és el títol dels guies espirituals) Babacar Mbow, *marabut*, guia espiritual, coordinador, ideador i ciment de la força d'este lloc.

Dos grans ulls carismàtics i lluminosos, un somriure seré i alegre en un rostre fosc i esculpit, un teixit blau que el cobrix fins als muscles els llargs *dread* grisos, un *bou-bou* blau que el cobrix el cos prim sempre en moviment, una veu profunda amb què passa del wolof al francés culte dels qui han estudiat a França, i a frases en anglés quan és necessari.

La seua presència transforma cada esmorzar al voltant de plats compartits, a l'ombra de sostres de palla, en un moment de profunda comunicació i reflexió. A pesar dels molts anys que fa que ens coneixem no deixa de sorprendre'm la seua capacitat d'interessar-se per tot i per tots, de prestar atenció a cada un i a cada cosa.

Vaig arribar ací per atzar la primera vegada en 1997, en una gira senegalesa de l'espectacle Italo-suís-burkinabé "La Nuit d'Orphèe" del que havia cuidat la direcció. El cantor senegalés que treballava en l'espectacle ens va proposar fer una etapa en un xicotet poble on alguns amics gestionaven un projecte de desenvolupament molt

particular.

Així vaig començar a conéixer la història d'este lloc que ja s'ha tornat llegenda.

Fa més o menys vint-i-sis anys, després de diversos anys d'exili polític a França, el jove estudiant Babacar Now va decidir començar un camí sobre les empremtes del seu besiaio Maam Samba, fundador i guia espiritual de l'aldea de *N'Dem*. Durant la seua estada a França l'avantpassat continuava visitant els seus somnis, demanant-li que tornara a la seua terra per a salvar l'aldea turmentada i amenaçada per la sequera i pel gran èxode que patia.

Després d'un llarg procés de decisió Babacar va decidir tornar a *N'Dem* amb la seua companya francesa embarassada i amb la seua xicoteta filla de dos anys.

Sense diners, sense projectes, amb una gran fe retrobada, un camí espiritual emprés en la via *Bay Fall*.

Els *Bay Fall* (literalment Pare Fall) són una germandat *Mouride* i el *Mouridisme* és uns dels tres corrents de l'islam senegalés.

El fundador d'este camí particular és el *Cheick* Ibra Fall, deixeble del gran Sant Mouride Check Amadou Bamba, idolatrat per una gran part dels senegalesos en la seua ciutat Santam Touba, hui considerada la Meca d'Àfrica.

Els *Bay Fall* es diferencien de l'islam canònic per substituir els dogmes islàmics (les cinc oracions amb ablucions, el Ramadam, el viatge a la Meca…) per la mística del treball.

Treball com a oració, com a acostament a Déu.

Treball com a dedicació, com a bellesa, com a amor, com a transformació, com a elevació de l'esperit.

Quan els jóvens Babacar i Aissa i la seua xicoteta filla Jamila van arribar a *N'Dem*, no van entrar en el poble per discreció, sinó que van construir la seua cabanya un poc allunyada, entre els arbustos àrids, prop del gran baobab plantat pel besiaio, fundador del mateix poble.

Volien retirar-se en la contemplació i en l'oració –diu hui Babacar– però el Gran Pla no era eixe.

En l’aldea només havien quedat dones, vells i xiquets.

Els hòmens, els jóvens, tots se n’havien anat a Dakar o a l’estranger, a la recerca d’algun treball per a mantindre la família.

L’aldea de *N’Dem* estava destinada a desaparéixer de veritat.

Després, a poc a poc, les dones de l’aldea van començar a acostar-se a eixa estranya parella, demanant xicotets consells sobretot relacionats amb la salut dels xiquets, sempre en perill, per a parlar de la seua desesperació.

Així va començar tot: en primer lloc un llaç de confiança i després una Associació amb les dones per a fer xicotets passos per a millorar aquelles condicions terribles en què vivien.

El primer pas va ser trobar a algú que finançara la perforació d’un pou per a obtindre aigua saludable.

L’aigua, la font de cada canvi i esperança en les terres de sequera.

L’única aigua que hi havia era la del vell pou en el centre de l’aldea, un poal amb una corda tirada per un burro i arreplegat per les dones. L’aigua millor es trobava només a 5/6 Km caminant i portant els recipients sobre el cap. L’aigua de *N’Dem* era aigua salada que tornava les dents negres, cremava les collites i llevava la set només si es bullia.

Quan finalment una ONG francesa va finançar el *forage* i va construir la cisterna per a l’aigua, de seguida es van abordar les urgències de la col·lectivitat.

Prompte es va crear el taller de teixits i *Couture* artesanal *Maam Samba*, amb la construcció de dos xicotetes estructures de rajoles d’atovó pintades de blanc i amb el sostre d’uralita cobert amb palla, un poc allunyades del *Dahra* i de l’aldea, al costat del gran baobab.

En este primer taller es van començar a tenyir els teixits tradicionals de cotó a ratlles treballats en el teler, amb colors naturals i químics, i a cosir i confeccionar els productes.

Arran de la creixent activitat del taller van aconseguir fundar l’Association *des Villageois de N’Dem*, que va aglutinar al principi desenes i després centenars de

persones fins a arribar hui en dia a quasi 4000 amb la implicació d'altres 15 pobles, transformant-se en ONG.

Gràcies als primers guanys es va crear de seguida un dispensari mèdic per a atenció bàsica en primers auxilis, ja que l'únic que hi havia estava a *Bambey* a 30 Km de pista.

Una escola primària per a oferir una instrucció a xiquets o xics sovint analfabets. L'única escola de la zona estava a desenes i desenes de quilòmetres de distància.

Però quedava la necessitat d'oferir treball.

Fer que els hòmens tornaren, tornar a donar una identitat a una població agrícola i sedentària.

Van nàixer llavors els primers tallers d'artesania amb materials diversos (cuiro, fusta, ferro, vímet...).

Les xicotetes *cases* blanques es van tornar un aglomerat amb una activitat fervent.

Els teixits tradicionals de cotó del teler van ser recreats a la llum de la cultura *Bay Fall*. De fet és costum d'esta germandat vestir-se amb teixits que definiríem *patchwork* i que ells anomenen "gniaxass".

Pegats de colors distints que componen teixits arc iris. Els pegats com a símbol de pobresa i de renúncia.

Partint d'una idea d'Assia i de sa mare Geneviève que treballava en artesania a França, s'introduïxen a Europa els primers teixits d'*N'Dem* hui en dia molt famosos.

Teixits tenyits a mà per les dones de l'aldea amb colors brillants reunits amb bon gust, to sobre to i compostos per formes geomètriques per a donar vida a mantes, cobrellits, ponxos, coixins... Mercaderia que provoca un creixent interés en el mercat solidari, i no sols solidari, europeu.

I els primers hòmens van començar a tornar per a ocupar els primers llocs de treball.

Babacar comença a comprendre quina és la tasca perquè ha estat cridat: comença a projectar atrevint-se més i més, a poc a poc el *Dahra* es pobla de *gorial*

(deixebles), col·laboradors i treballadors, i es construïxen noves cases per a acollir les famílies que s'estan formant.

Comença a crear-se treball en els tallers per a unes quaranta persones i el treball comença a implicar les aldees pròximes. D'un costat es tixen amb el teler diversos teixits, d'un altre es comença a treballar el fang per a fer atuells i objectes, en altres llocs es cultiven carabasses (que després seran decorades o usades en la cuina), i en altres aldees es comença a proposar una col·laboració agrícola en el projecte.

Babacar comença a interrogar-se sobre la identitat de la població d'allí i emparella l'artesania amb el cultiu de la terra.

Busca establir col·laboracions amb diferents ONG que tracten el cultiu en terres desèrtiques i comença la producció per a satisfer les necessitats del *Dahra* i de la mateixa aldea.

Un *crescendo* d'activitats de les quals brollen d'altres fins a l'amplitud del projecte actual.

Mentres escric mire la vella botella de plàstic, opaca per l'ús, que tinc davant i que ens han portat. Aigua per a beure a poc a poc, aigua beneïda pel vell *marabout* hoste del *Dahra*. Per a curar més de pressa, diuen, d'una convalescència debilitant.

Serigne Babacar, amb l'acostumada agudesa contundent, després que ens la donara, ha passat lleuger com sempre i amb un somriure calorós ens diu:

"... jo sé que per a vostés les oracions són una cosa diferent del que són per a nosaltres... però açò és en el que nosaltres més creiem i és açò que tenim ganes de regalar-vos per a compartir-ho amb vostés, en nom de la gran amistat i de l'amor que sentim i que ens lliga amb força des que ens hem trobat..."

I este és el llenguatge que jo puc comprendre amb profunditat en llocs com este, on visc en un engrunsadora contínua entre la profunda intimitat familiar i la total i desorientadora estranyesa.

Després Aissa, la seua dona, abans francesa i ara senegalesa de pell blanca, la seua companya i pilar d'este lloc, en la calor del final del matí, alta, prima i elegant amb el seu vestit de pegats multicolors, els llarguíssims *dread* rossos encara coberts per un teixit amb els mateixos colors, ha acompanyat fins a nosaltres el vell *marabut*.

Un vell home xicotet i amb la pell més clara que els altres que ací viuen, la barba i el pèl blanc agitats sota un barret redó i daurat, amb un gran *bou-bou* blanc, una extraordinària pau en el rostre arrugat i en els ulls infantils.

S'ha assentat en un butaca de fusta blava afonat en l'arena, a l'ombra de la gran casa "penku" (sol que amanece) que jo mateixa he fet construir fa anys en el *Dahra* i on ara som hostes.

Ell assentat, i nosaltres òbviament acabem agenollats enfront d'ell com els altres per a rebre les seues benediccions, amb la tènue traducció d'Aissa que al mateix temps ens instruïa sobre els gestos que calia complir.

Amb les mans formant una copa hem arreplegat les seues tènues paraules:

"... jo no puc fer res per vosaltres, per la vostra salut, però vosaltres sí que, heu de resar a allò en què cregueu i deixar descansar el desorde que la malaltia ha creat...". Després ha escopit sobre les nostres palmes obertes el seu *Baraka*, la seua santedat, murmurant oracions.

Gestos antics com la seua pell avellana, clavillada com fusta corcada i les velles perles dels seus ulls clars, opacs pel glaucoma.

Aissa, sempre en veu baixa, ens indicava els gestos com "llavar-nos" la cara amb el seu *Baraka*. Una altra vegada em trobe ací –jo, agnòstica, laica convençuda– emmudint la meua consciència crítica sempre llesta per a escoltar el xiuxiueig petulant de la raó.

Vull viure el moment tal com és, un regal de gent a qui vull i a les quals porte lligada des de ja molts anys per una profunda estima i admiració.

És un acte d'amor simple i transparent que em permet conéixer una dimensió en la qual seria estranya.

I em repute una vegada més afortunada per haver trobat, en esta busca sense fi, llaços tan extraordinaris que m'obliguen a posar constantment en discussió certeses i prejuís.

En el cas d'*N'Dem,* la màxima marxista de la religió com l'opi dels pobles cau en contradicció. En este lloc, esta significa un despertar lúcid i actiu cap a un desenvolupament digne, de treball, de col·lectivitat, de generositat i creativitat

realment extraordinàries, en un context en què no és veritat la pretensió d'"evangelitzar" o "islamitzar" a ningú.

La via *sufí* a l'islam és la porta a la universalitat de les creences i a la centralitat de l'amor.

Amor en el sentit místic, entés com a pau, tolerància, harmonia, comprensió, unió, dedicació a l'altre.

Estic commoguda, com sempre em passa davant de la innocència de la mirada d'eixe vell, la innocència de qui no té dubtes sobre el que ens unix.

Considere esta aigua un verdader regal que no prendré, per respecte als que hi creuen.

Ací a *N'Dem* no hi ha una frontera entre una dimensió i l'altra.

En l'esmorzar, amb Babacar i Aissa, sota la teulada a l'ombra, una calor encegadora tot al voltant, l'arena ardent, el plat gran enmig de tots els que estan ací, cada vegada distints, els seus dits nugosos que ràpids esmicolen el menjar, deixant per al nostre costat els mossos millors. A cada menjar, actes de regal i històries, els records creuats de les nostres vides d'alguna manera semblants.

"... estem en la mateixa vida" diu Babacar *"... nosaltres i vosaltres, i la nostra amistat és un vessant valuós també en la distància, també en el silenci del que no ens diem... en els moments de dificultat saber que esteu és per a nosaltres motiu de força..."*.

Ho escolte, sorpresa per la profunda sintonia.

Cada una de les paraules que diu podria dir-la jo per tant com es correspon amb el que sent quan estic a Europa.

Mentres parla i conta, acompanyada per la seua veu profunda mire les *cases* al nostre voltant, quadrades, blanques, xicotetes i menys xicotetes, amb cobertures de palla que cobrixen la *toiture* de zinc, cada una amb una xicoteta tanca de buguenvíl·lies i arbustos regats cada vesprada amb l'aigua que es recupera. Les *cases* estan rodejades per l'arena encegadora a penes més enllà de l'ombra que ens protegix i des de les finestres blaves ondegen en la brisa cortines lleugeres de teixit de vel *Malikan* amb els colors magnífics d'*N'Dem*, taronja, blau, morat, verd.

Mire estes increïbles buguenvíl·lies molt variades en harmonia amb les cortines, plantes verdes, arbustos florits, arbres sempre verds, agave, àloe vera, cultivats en desenes i desenes de tests (s'està estudiant un nou sector de producció).

Flores i arbres, testimoni del miracle d'este lloc arrancat al desert; una xicoteta copa de fang gros conté l'aigua que beuran unes aus d'un extraordinari blau esfumat, al voltant passegen egües indolents i primes amb els seus poltres, grups de corders famolencs vaguen cridant les mares, llunyanes en els pastos fins a la nit.

Crits aguts de paons i aus que volen per tot arreu travessen l'espés silenci, pareix que quasi totes les aus del *Baol* hagen vingut ací perquè saben que seran acollides amb aigua, molles i amor.

Harmònicament entrellaçada a tot açò, belluga hui una comunitat de quasi un centenar d'hòmens, dones, xiquets i adolescents que treballen i treballen sense pausa.

Arlequins del desert (com els anomenen a vegades) vestits amb pegats molt variats, el pèl entrellaçat en espessos *dread*, els *Bay Fall* treballen sense pausa ja que en la dedicació al treball residix la seua devoció mística a Déu.

A vegades també en el dia algú, treballant, canta un ronc *sikkhar*, el cant estàtic dels diversos noms d'Allah.

"Ora et labora…" qui era? S. Francisco? No, però és la comparació que sempre m'assalta. Una pobresa franciscana però sense el sentit del sacrifici i del patiment. Una pobresa alegre, m'atreviria a dir.

Babacar continua parlant en un francés fi i culte, alternant reflexions espirituals amb d'altres sobre política econòmica internacional, preguntes i contes. En les seues paraules apareix sovint la paraula amor. L'amor de què parla és el motor d'este extraordinari lloc i dels seus innumerables projectes. Ell mateix pareix estar fet de pasta d'amor. En cada moment, el responsable del projecte de què depenen ja milers de persones, guia i mestre sempre disponible per a qualsevol i sempre present per a cada problema, troba el temps per a arreplegar alguna flor per a regalar, o perquè trobes fora de la teua porta una beguda fresca, o per a parar-se amb un ventall de palla en les mans amb què ventar, com ara, a qui està al seu costat.

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

El mire durant el dia mentres camina parlant, aconsellant, resolent, entre el *Dahra* i els seus *Gorial*, el *Bureau* i els seus ordinadors, l'aldea del costat, els tallers, les expedicions per a controlar, la *boulangerie* (el forn) acabat d'obrir i per a perfeccionar, l'horta biològica que controlar amb atenció, la xicoteta fàbrica de combustible biològic (*boulettes* d'una mescla d'argila i corfa de cacauets) amb què està obrint una nova activitat laboral i comercial.

El veig al costat d'Aissa, mentres en veu baixa discuteixen sobre solucions i responsabilitats que cadascú assumeix o elaboren nous documents.

Aqueferat, però sempre extraordinàriament atent a les xicotetes necessitats de cadascú, d'un xiquet que plora, d'una baralla entre adolescents, dels molts hostes estrangers i al que podrien enyorar.

Els ulls foscos pareixen abraçar cada cosa amb una consciència rara.

On som?

Conec bé els *Bay Fall* que vaguen demanant almoina en el centre de Dakar o molts dels emigrats a Europa, que a vegades s'enroquen en els seus uniformes extrems, grans vestits esgarrats, enormes cinturons de cuiro, vistosos collars de fusta i cuiro per a les oracions, enormes retrats de les seues *marabut* o del seu Sant penjant del coll, fumant herba, bevent a pesar dels interdictes, i no obstant això amb mòbils sofisticats, rellotges moderns i ……..gadgets……..de qualsevol tipus.

Adolescents nòmades que amaguen darrere d'una fatxada mística la seua incapacitat d'assumir responsabilitat i treball.

Però ací tot és distint.

El *Baol*, la zona on està *N'Dem*, és i continua sent terra desesperada, una desertificació maleïda que avança a una velocitat esgarrifosa i està obligant a l'èxode a les jóvens generacions.

On fa poc més de vint anys hi havia una selva i animals salvatges, ara hi ha un muntó d'escasses mala herbes cremades, alguns baobab, molt pocs arbres i arena ardent que s'alterna amb terra roja i seca.

Només en la temporada de pluja (on plou de forma abundant, cosa que sovint ja no passa) pareix que la naturalesa cride la seua vida amagada sota l'arena, herba i

verd exploten per tots els costats amagant aldees, cabanyes i pistes.

On hi ha cultiu de mill, de cacauets, tot creix a una velocitat endiablada, com si explotara el poc de temps d'aigua a disposició.

Però la fam està a l'aguait sempre i per a tots.

Fa dos temporades quasi no va ploure –em diuen– res de mill, que és un dels pocs recursos locals i, com si no fóra suficient, va haver-hi una invasió de llagostí que no va deixar en el seu camí ni l'ombra d'una fulla.

I és ací, en este context que ara aconseguix viure, treballar, cuidar-se i fer que els seus fills estudien, una població d'unes milers de persones de 14 aldees limítrofes.

Ací, on es crea i es produïx en quantitat la magnifica artesania que ha tornat famós *N'Dem* a Àfrica i a Europa.

Ací, on s'està desenvolupant el cultiu gota a gota per a les necessitats de l'aldea i per a la venda en els mercats pròxims.

Ací, on l'actual *dispensaire* mèdic, atenció com un xicotet hospital, amb quatre llits per a les urgències i quatre per a la maternitat, net i amb estructures, fàrmacs, una caixa per a les despeses sanitàries autogestionada, infermeres i comares formades, està acollint i cuidant dels habitants d'una àrea de trenta aldees i quan és necessari transportant els necessitats a l'hospital de Thiès a 70 km, amb una ambulància entregada fa poc per la Creuz Verda de Pàdua gràcies a un amic metge italià.

Ací s'ha obert una acollidora i alegre escola infantil, una escola primària, un col·legi i, des d'enguany, també el bienni superior amb el menjador per als xiquets i els xics que vénen des de les aldees llunyanes.

El menjador, una conquista inenarrable a Àfrica, on sovint es menja només una vegada al dia, està finançat amb la venda de xicotets collars fets per les dones de l'aldea o amb postals publicades gràcies a algunes ONG belgues o franceses.

Ací es busca trobar solucions simples i immediates als milers de problemes, solucions que només els que viuen i treballen ací i pertanyen a esta terra poden trobar, preservant els equilibris ecològics i culturals sovint inaccessibles als organismes internacionals.

Institut Paulo Freire de Espanya · https://www.rizoma-freireano.org/ndem-buguenvil%c2%b7lies-sobre-larena-espiritualitat-amor-i-treball-en-larrel-de-lautodesenrotllament/ · Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

Este és l'aspecte extraordinari d'este projecte.

Pense en *Bobo Dioulasso*, la segona ciutat de Burkina Faso, amb més o menys 600.000 habitants, on en els últims deu anys he passat tants mesos de treball i de vida, en els seus carrers plens de jóvens indolents que malviuen en una perenne espera, assentats al costat de fètids albellons a cel obert en les quals juguen els seus germanets, els que rarament sobreviuen.

Pense en la passivitat que acompanya a aquella misèria, una misèria que s'intenta sufocar amb sorolloses atmosferes, per a no veure, per a no escoltar, per a enganyar-se i poder viure fins a… potser fins demà.

Tambors *Djembè* i *Tamà* i balls que estan perdent la seua extraordinària força tradicional per a transformar-se en una mercaderia de mala qualitat en venda per a algun europeu que passe per allí buscant folklore. Un estrèpit de ràdio i música constant per a callar cada reflexió, cada elaboració, cada reacció enfront d'una situació que es torna sense esperança. Una terra de què escapar de totes maneres i a qualsevol preu.

Que és el que falta allí que ací permet el miracle?

Fe, segurament i en tots els sentits, dignitat, esperança… falta una guia com Babacar M'Bow, falten les ganes i la força i les ferramentes culturals per a tornar a prendre les regnes del propi destí.

N'Dem no és certament el paradís, en els mesos d'estiu la calor és tan agressiva que lleva les forces fins a la nit, i el vent *harmattan* alça despietades ràfegues d'arena, emmalalteix ulls i orelles i seca la pell fins a clavillar-la.

Després, després de les pluges, està a l'aguait la malària que esgota amb febres a grans i xicotets.

Ací en *N'Dem* l'electricitat va arribar fa només tres anys i, fora del treball i de la nova Oficina de Coordinació, finalment ben informatitzada, s'utilitza amb molta parsimònia.

El menjar per a tots, gent de la comunitat, treballadors dels tallers, hostes, es prepara en la cuina a l'aire lliure en grans casseroles per les dones del *Dahra* que es relleven en esta tasca. Una menjar essencial servit en grans plats redons al voltant dels quals es formen grups, la gent del lloc amb els molts hostes estrangers, dues

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

vegades al dia, al migdia i a la nit.

Gràcies a Aissa, l'alimentació està estudiada per a conjugar al màxim estalvi i elements dietètics oportuns, i el més completa possible, en la qual estan sovint presents el mill cultivat en els camps del *Dahra* i els cacauets. Falta desafortunadament fruita fresca i l'única verdura present és la que es cultiva en el lloc i molt de tant en tant es compren aliments en el mercat de *Bambey*.

Però a la nit ocorre el miracle del fresc i, quan hi ha lluna, una llum de plata encegadora de reverberacions lluminoses sobre l'arena blanca, que sota els peus nus, està lleugerament humitejada pel reg de les plantes.

A la nit les trobades entre els hostes i la gent del *Dahra* es realitzen en este marc quasi oníric, assentats en cercle sobre les *nattes* (estores de palla trenades), acorralats pel silenci del desert, interromput per algun lamentós bram, l'aire perfumat per plantes i flors ateses com a criatures, murmurant per a no interrompre l'extraordinària pau d'este lloc, i els murmuris conten, comenten, informen, comparteixen en diversos idiomes i en rares profunditats.

Tot ací es torna essència, i l'elecció de la pobresa té ací una serenitat i una llum particulars.

En la foscor més llunyana, darrere de les tanques, se senten rialles, crits de xiquets que juguen i una alegria lleugera.

A la nit sovint, en el primer pati, el de l'entrada, es formen grups de cant oració i a poc a poc les dones i els hòmens del *Dahra* fan voltes en cercles ritmant amb el cos i cridant els cants d'Allaillallha, i el nom de Déu es torna en si mateix oració estàtica.

Siluetes fosques, en les que brillen només els ulls i les dents de la boca oberta en el cant llançat al cel i la mà com una copa darrere de l'orella, oblidats el cansament i el sacrifici.

Al matí molt prompte, després del *sikkhar* d'un dels *gorial,* que per a despertar fa voltes entre les *cases* amb les primeres llums de l'alba, juntament amb el cant dels galls, se senten el batre dels morters i el furgar del bestiar portat a pasturar a les males herbes.

Després d'un parell d'hores, el crit ritmat de "Bay Fall, Kewel!" anuncia el desdejuni

i s’activa un sarau creixent tot al voltant.

Amb el fresc del primer matí cadascú es dirigeix a la seua tasca quotidiana, amb la serenitat de qui sap que està treballant per a si mateix i per als altres i per a un projecte extraordinari en el seu propi país, que està guanyant un sou, encara que mínim, amb què mantindre amb dignitat la seua família, cosa que a Àfrica molt pocs poden fer.

Amb la consciència d’estar proposant al món una manera diferent de perfilar-se enfront de les enormes i aparentment insuperables dificultats.

L’ajuda financera i estructural del món “desenvolupat” és certament una condició necessària en un continent on la història passada i present continua infligint ferides molt profundes.

Encara hui en dia el domini ocult dels excolons, portadors de corrupció juntament amb els governs còmplices, l’explotació dels recursos, i l’ocupació militar amb atacs a la població que protesta contra les condicions desesperades (com en la història recent de Costa de Marfil) paralitzen la possibilitat d’un desenvolupament realment autònom.

Però desafortunadament, massa sovint, també l’obra de les moltes ONG internacionals i de les innumerables associacions de voluntariat pot caure en les mateixes lògiques que en teoria combaten.

Massa sovint s’entreguen “ajudes” sense un profund coneixement de la complexa xarxa de tradicions, cultures, necessitats, creences i les coses no dites que componen la naturalesa i la identitat d’un poble.

Només una gestió autòctona ètica i atenta que es pose com a filtre pot garantir el sentit d’estes ajudes, massa sovint anul·lades per l’arrogància de què les distribuïxen.

N’Dem és un exemple extraordinari en este sentit, un alt exemple de creació social.

Les ajudes de les distintes Organitzacions i associacions són fruit de relacions directes construïdes amb profunditat, confiança i amistat.

Són fruit de moltes trobades a l’ombra de la *bache* (gran teulada que ombreja les reunions col·lectives) d’*N’Dem*.

Fruit de nits passades escoltant els cants i coneixent la vida de la gent que viu i treballa a *N'Dem*.

Fruit de molts viatges d'intercanvi, coneixements, debats, conferències a Europa.

Serigne Babacar és un home conscient dels riscos de la dependència i cuida cada projecte de manera que puga possibilitar i madurar l'autogestió local.

Cuida constantment el creixement cultural, la formació, la responsabilitat.

I qui coneix Àfrica sap quant àrdua i difícil és esta tasca.

Sap que és en este escull on naufraguen milers de projectes.

Hui *N´Dem* pot patir enormement per la crisi que assota el món occidental. Les comandes han baixat en un 40% i de la venda de l'artesania depén l'estructura social de *N'Dem* i la supervivència dels treballadors i de les seues famílies.

Davant de la crisi ja s'estan buscant diverses solucions. I una espessa xarxa d'amics i sostenidors a Europa, que amb el temps ha donat prova de vàlides pràctiques d'economia social transnacional, s'està mobilitzant per a trobar fons que permeten la realització d'un nou projecte: la creació i obertura d'un Centre de distribució i venda de diferents productes, artesanals i biològics, d'*N'Dem* a Dakar.

Dakar és una ciutat repleta de presències internacionals, africanes, àrabs, occidentals, i trobar una xarxa de clients local evita la dependència exclusiva dels mercats europeus.

Un enèsim i valent desafiament per a esta gent extraordinària, que troba la seua força en la confiança de la potència de l'amor i de les relacions. Una confiança ben posada, com demostren els vint-i-sis anys de la miraculosa història d'este projecte.

Traducció: Joaquin Martínez Ortiz